

Jose Mari Rekarte

GORA GURE IKASTOLA

GURE GARAIAIN INORK EZ ZEKIEN EUSKARAZ ETA ORAIN, BERRIZ, DENEK DAKITE

Konplitu da Txirritaren esana: 'Nire aipamenak izango dira / beste laurogei urtean'. 1936an hila, txitean-pitean dabilta oraindik haren bertsoak. Horixe bera da Rekarteren kasua. 50 urte baino gehiago dira Arabako lautadan Aguraingo eta Araiaiko ikastolak sortu zituenetik, eta, gaur egunean ere, hark ereindakotik ari dira han eta hemen euskararen uzta jasotzen.

 M.A. ELUSTONDO ZALDI ERO / ARGIA CC BY-SA

Trumoi hutsa zinen garai batean...

Arraioa! Urteak ez dira alferrik joaten. Karga pisua! Gorputza berazten, eta memoria ere zulatzen. Zer esango dizut, bada, ez dakizunik?! Eta? Zer jakin nahi zenuke? Aspaldi esan nizun ez zaidala gustatzen neure buruaz hitz egitea.

Ea, bada, nola konpontzen garen...

Zerk ekarri zaitu oraingoan nigana, Elustondo?!

Esan beharra ere! Arabako hainbat ikastolak zeuri zor dizute sorrera. Endreda-makila handia izan zara beti, zure informaziorik gabe

ezin jakin nola sortu zen Araiaiko ikastola, adibidez. 50 urte beteko ditu aurten.

Hara, bestea! Nola sortu genuen Araiaiko ikastola!? Hi haiz, hi, dena jakin ustezko ezer ezjakina!... Araiaiko ikastola Aguraingoa ireki eta hilabeteetara ireki genuen, betiko moduan jokatura. 1976ko San Sebastian bezpera egunekoa da Araiaiko ikastola. Nola sortu genuen?... Lehenengo, herriko abadearekin kontaktatu genuen. Ez zen zaila ere, garai hartan denok elkar ezagutzen genuen-eta, banakak ziren mezatara joaten ez zirenak edo nola edo hala elizarekin loturarik ez zutenak. Hasteko, bataiatu-

ta geunden denok. Hortaz, parroketan haur guztien izenak zeuzkaten, eta haurren gurasoenak, alegia. Elizaren erre-gistroak kontsultatu, zerrenda osatu, eta martxan jartzen ginen.

Udalak ere izango zuen, bada, erregistro zibila?

Hi noiz jaioa haiz, ordea!? Patxi zaharra [Francisco Franco diktadorea] bizirik zegoan, haren esku zeudean instituzio guztiak, udal, diputazio eta denak! Baita elkarterik txikiak ere! Okurritu ere ez haietara jotzea! Herrietako abade asko, berriz, gure asmoan laguntzeko prest zeuden, batzuk beste batzuk bai-

Jose Mari Rekarte Fernández de Lezea

ZUMARRAGA, 1943

Neke da definitzen. Langile izan zen Agurainen eta, horrekin batera –edo hori baino gehiago–, ikastolak zabal-tzen lan egin zuen Araban, horretan inor ari ez zen garaian, inor barrendu ez zen toki eta bazterretan. Hein handi batean, Rekarteren ekimenari zor diogu gaur egun hainbat euskaldun izatea Oionen, Lapuebla de Labarcan, Bastidan, Lantziegon, Mañuetan eta bestetan. Rekar-teri, hala ere, ez zaio bere buruaz hitz egitea gustatzen.

no gehiago –hori ere egia da–, baina lautada alderdi honetan, behintzat, ez ziguten erregistroa ikusteko eragoz-penik jarri. Nik esango nuke gurekin bat zetoze. Abade askok –abertzaleek, oroz gain–, gorriak eta bi ikusi zituzten gerra ondoren, eta, ez gutxi, herri txiki edo baztertuetara ere bi-dali zituzten “zentzagarri”. Hala ere, garaian hemen zirenak gazteak ziren, gutarrak.

To ta no, “gutarrak”! Bego bere horretan Donostiako gotzainaren zikin-estalia, edo zikinbrilloa...

Gogoan dituzu abade haiek?

Bai, bada! Ez akordatzeko moduan! Patxi Zabaleta, legazpiarra, Agurainen genuen. Pablo Korres ez zebilen oso apartean. Narbaizan, don Antonino zegoen. Jende egokia, denak. Guri laguntzeko prest.

Eta haurren zerrenda eskuan, zer egiten zenuten?

Gurasoak bildu! Agurainen bizi nintzen –herria handia ere ez, garaian–, eta ez zen zaila izan hainbat guraso biltzea. Zure Araia horretan, berdin. Agurain ondo-ondoan, herria ere txikiagoa. Ez zen oso zaila izan. Euskaldun batzuk ere baziren bertan. Araian ez bazen, ondoko herri txikiagoetan, Galarretan, Albeitzen, Andoinen, Gordoan, Ilarduian...

Euskaldunak? Bertakoak?

Ber-bertakoak ez baziren, Zegamatik eta etorritakoak. Orain jendea Aizkorri-eta lasterka ibiltzen da San Adri-netik barrena, baina bide horrek antzi-na, –eta ez hain antzina ere–, Arabako Lautada eta Gipuzkoako Goierri lotu zituen. Esan nahi dut, Araian oraindik ere badirela Zegamatik etorritakoak, euskaldunak.

Hortxe duzu Ruiz de Eginobat, adibidez. Luzuriagan jaioa da, baina gaztetatik Galarretan bizitako: zegamarra egin zuen andrea, Berasategi bat, eta ama horrek euskaraz hazi zituen seme-alabak. Eta, esaterako, ikastolako lehen umeetakoak izan ziren haien haurrak.

Gurasoak biltzen zenituen, eta zer esplikazio ematen zenien?

Gutuna bidaltzen genien, bilera batera etortzeko eskatuz. Ez genuen ikastola konturik aipatzen. Horixe zen asmoa, baina ez genuen inor izutu nahi izaten. Ez lehenengoan, behintzat. Hiru urteko umeentzako haurtzaindegia ireki nahi genuela esaten genuen, eta ele bitan izango zela. Jakina, esaten genien Agurainen irekia genuela, ondo ari zela, apaizak lokala utzi zigula, andereño euskaldun bat bagenuela, gurasoak gustura zeudela...

Junkal [Olaondo, andrea] eta biok goxo-goxo hasi ginen euskarazko gela irekitzen Agurainen. Junkal, euskalduna, eta bera izan zen gela hartako lehen andereñoa. Gero, Araiako gela ireki genuenean, eta andereño gehiago behar izan zirenean, geure etxean hartu genituen bizitzen. Gerokoak dira Juanito Zelaiaren laguntzak-eta. Askok dakiena baino gehiago lagundu zion herri honi Juanito zenak.

Eta, zer zioten gurasoek?

Batzuek baietz, eta beste batzuek ezetz. Batzuek ez zuten dudarik egiten, beren umeak gure proiektura ekarri zituzten. Beste batzuek ez zuten gure asmoan sinesten. “Nora zoazte, ordea? Zer egin behar duzue halako ume txikiak hartuta? Haiei ipurdia garbitu?”. Halako hamaika! Baina proiektura bildu zirenek aurrera egin zuten. Hiru urtekoekin-edo hasi ginen, eta Oinarrizko Hezkuntza Orokorra osoa osatu genuen, nahiz eta

ordurako Araiako eskola publikoarekin bat egin behar izan genuen. Eusko Jaurilaritzak ikastola eta orduko eskola fusio-natzeko agindu zuen, eta horixe. Baina, behintzat, orduko A eredu-ko eskola B eredu-ra ekarri genuen, eta, geroago, D eredu-ekin zuen zentro fusionatu hark.

Parrokietan haur guztien izenak zeuzkaten, eta haurren gurasoenak. Elizaren erregistroak kontsultatu, zerrenda osatu, eta martxan jartzen ginen”

Agurainen hasi zinen ikastola irekitzen; gero ikastola izango zena, behintzat. Hurrena, Araian. Hurrena, Legution. Hurrena, Arabako Errioxan. Nola, ordea?
Ez nuke jakingo esaten...

Rekarteren emazte Junkal Olaondo izan zen Aguraingo ikastolako lehen irakaslea.

Zuk beste inork ezin jakin hori!

Kontua da Juanito Zelaia zenaren txoferra nirekin harremanetan jarri zela. Juanitok nirekin hitz egin nahi omen zuen. Eta Marieta-Larrintzarrera joan nintzaion. Zer ari nintzen galdetu zidan, eta euskarazko gelak-eta irekitzen ari nintzela esan nion, eta nahiko lan bage-nuela, makina bat gabezia eta hau eta hura. Eta dirua eman zidan, andereñoi ordaintzeko edota era guztietako materiala erosteko. Eta handik hamabost egunera, joateko berriz. Eta joan nintzaion, jakina. Eta nik gure lanaren berri eman, eta hark dirua. Eta... orain bai! Berak esan zidan Arabako Errioxara joateko!

Juanito Zelaiak?

Bai. Agurainen, Araian, Legution... gelak irekita, halako batean esan nion Lan-graizen ere ireki nahi nuela gela haietako bat. Berak baietz, eta hurrena, Arabako Errioxan saiatu behar nuela esan

zidan. Berak esan zidan. "Zertan hago hor? Segi, bada, eta ireki ikastolak Arabako Errioxan ere!". Lokalak beharko genituen, andereñoak, nominak egin, gizarte segurantzak ordaindu... eta hor, Juanito ezinbestekoa izan nuen. Besteren batek ere lagundu zuen... Behin, Arabako gobernadore zibilaria ere kendu genion dirua.

Hara, bestea! Nola izan zen hori?

Carlos Caballero eta biok joan gintzaizkion. Euskarazko gelak eta ikastolak zabaltzen ari ginela, eta laguntza eskatu genion, esanez euskararen alde ari ginela, lanean gure hizkuntza zaharra betiko ez galtzeko... Eta guk dirua eskatu hari ere, eta hark eman! Ez dakit ez ote ziren 12.000 pezeta-edo. Gasteizko Agirre ebantistak ere lagundu zigun.

Hala ere, Juanito Zelaiak esanda hasi zinen euskarazko gelak eta ikastolak

PISTOLARIK EZ

"San Sebastian bezpera egun batean atxilotu ninduten 1973an. Lagun bat banuen Zumarragan, Antton Jaka, behin, Aguraingo etxean ezkutatu genuena. Hark pistola ibiltzen zuen, nire andreak ikusi zion burukoaren azpian! Nik ez nuen pistola ibiltzeko adorerik. Paperak-eta banatu eta hau eta hura bai, baina pistolarik ez. Non edo non agertu zen nire izena, ETak Felipe Uharte enpresaburua bahitu zuen garaian [1976ko urtarrila], eta barrura ni, batere kulparik gabe".

IZENAK

"Agurainen atxilotu ninduten, Guardia Zibilak nik lan egiten nuen enpresara etorrita. Txikiaren [Eustakio Mendizabal] atzetik zebiltzan. Urte hartan bertan hil zuten Algortan! Eta betikoa, izenak emateko. 'Zer izen, ordea?'. 'Komandokoenak!', poliziak. 'Zer komando, ordea?', nik. 'Hobeko duk dena esan Aguraindik irten orduko!'. Eta zer esan behar nuen nik, ezer ez zekien honek!? Olagibel [Gasteiz] kaleko polizia etxera eraman ninduten, eta handik Iruñeko kartzelara".

Azken hitza

ABERTZALEA

"Ez dakit euskaraz baina euskararen aldeko amorratua naiz, gure herriaren kulturaren aldeko sutsua. Lehenengo, abertzalea naiz. Eta gero gero-rokoak!"

zabaltzen Arabako Errioxan.

Berak esanda, bai. Eta hantxe hasi nintzen, batera eta bestera Arabako Errioxan ere, Guardiatik hasi eta Lapuebla de Labarcaino. Xelebrea da...

Zer da xelebrea?

Inon ez bezala saiatu nintzen Guardian, eta inon ez bezalako frakasoak izan nuen han. Eginahalak eta bi egin nituen, BBK ere laguntzeko prest zegoen, Briñasko udalekuaren egoitza utziko zigula agindu zigun... baina Guardiako jendea Briñas urruti zegoela iruditu zitzaion, eta herriz herri saiatu behar izan nuen. Eta ibili nituen Bastida, Eltziego, Lantziego, Oion, Mañueta, Lapuebla [de Labarca] eta ez dakit zenbat herri. Ordurako, Arabako Ikastolen Elkartea osatuta zegoen, eta errazagoa zen. Garai hartako gurasoekin hitz egin beharko zenuke, eta ni bakean utzi, Elustondo!

“Bakean utzi arte”, beraz, zu ere. Joanak dira 50 urte ere, Araian, adibidez. Zer iruditzen zaizu egindako hura?

Ikaragarria! Nork pentsatu behar zuen, garai hartan, gaurko egunean daukaguna eduki behar genuela? D eredua izango zela nagusi irakaskuntzan? Hori ez zegoen gure buruan, pentsatu ere ez! Euskarazko irakaskuntza guztiz sendotu da gure herrietako ikastetxeetan, eta, orain, jendeak euskaraz hitz egiten hastea besterik ez dugu behar. Gure garaian inork ez ze-

“

Nork pentsatu behar zuen, garai hartan, gaurko egunean daukaguna eduki behar genuela? D eredua izango zela nagusi irakaskuntzan?”

kien euskaraz eta orain, berriz, denek dakite, edo jakiteko aukera dute. Hitz egin, bada, euskaraz! Zeren zain zaudete?!

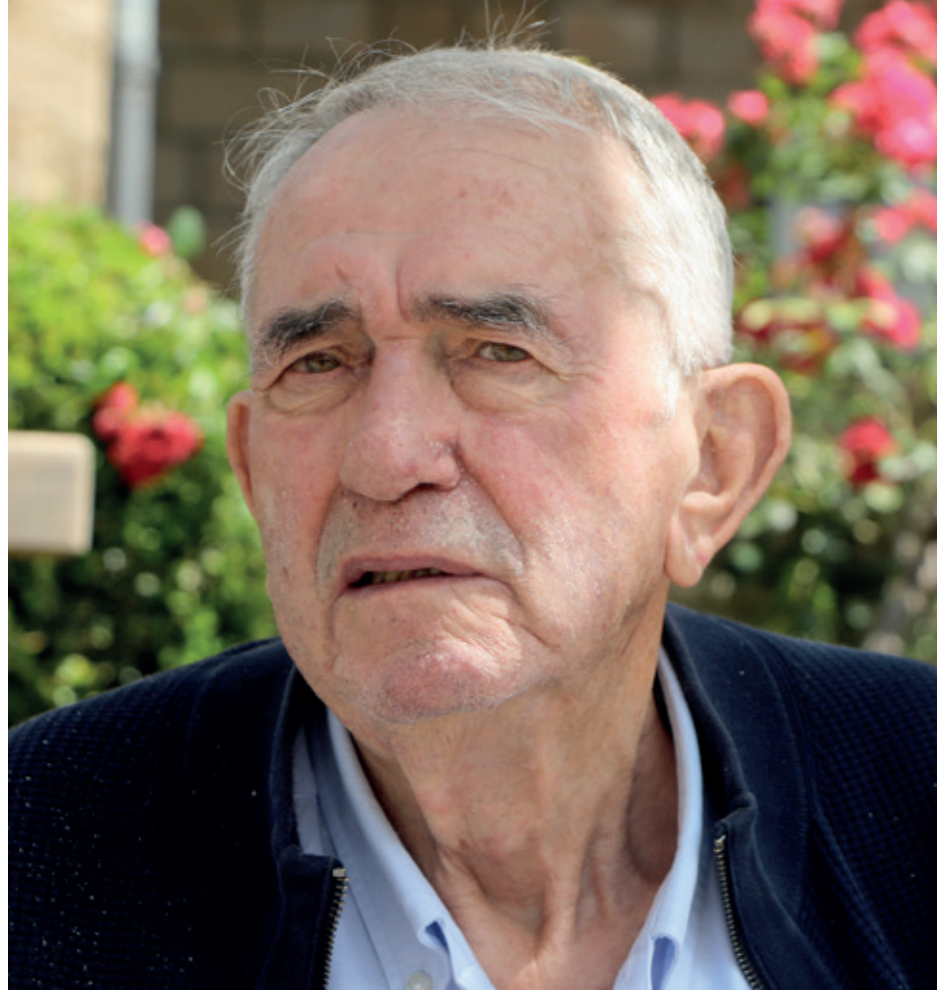
Euskarazko gelak irekitzen jardun zenuen, ikastolak irekitzen eta sendotzen, eta zuk zeuk ez dakizu euskaraz...

Ulertzen dut, pixka bat, edo pixka bat baino gehiago. Interesatzen zaidanean gehiago ulertzen dut, in-

teresatzen ez zaidanean baino. 1943an jaio nintzen, Zumarragan. Gure amak ez zekien euskaraz, eta garai hartan ez nuen ezertarako aukerarik izan, abertzaletasun beroa bizitzeko eta kultur gogo handia izateko besterik. Horixe esaten dut nik oraindik, lehenengo, abertzale izatea dela, eta gero gerokoak. Hargatik saiatzen naiz orain Nabarralden-eta. Besterik zer jakin nahi zenuke? Denak kontatu dizkizut honezkero!

Zuk denak kontatu? Kontatu dizkidazunak adina dira gorde dizkidazunak!

Batere ez nizukeen kontatu behar! ●

HIZKUNTZA

berean hitz egiten dugu

ORKLIN, konfortaren eta pertsonen segurtasunerako soluzioetan munduko liderra izanik, hizkuntza berean hitz egiten dugu. Konpromiso sozialaren, zintotasunaren, talde-lanaren, aniztasunaren eta iraunkortasunaren hizkuntzan aritzen gara... eta gainera euskaraz.

*“Funtsezkoa ikusezina da begientzat”
Antoine de Saint-Exupéry*

